

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Om självkänedom och dess betydelse inom socionomyrket

Tilda Sävenryd & Emelie Wallgren

Kandidatuppsats (SOPA 63)
HT 2017
Handledare: Mikael Sandgren

Abstract

Author(s): Tilda Sävenryd & Emelie Wallgren

Title: Om självkännedom och dess betydelse inom socionomyrket

Supervisor: Mikael Sandgren

Assessor: Anna Rypi

The aim of this study was to examine how social workers explain and arguing the impact of self-knowledge related to their work. Six qualitative interviews with social workers from Sweden were made. The study contains a definition of the conception of self-knowledge based on our result from the study, which briefly explains as the ability to know yourself, both merits and limitations. The analysis and discussion is focusing on the impact of self-knowledge and its influence to the work with clients but also how it can influence the social worker and their own wellbeing. The theory we have used to analyze the result is Max Webers theory about *social action* and is based on why people make their actions. The theory were used to analyze how the social workers explain the importance of self-knowledge related to social work The conclusion of the study is that self-knowledge can influence the work with clients and the well-being of the social workers since the study shows that a social worker use themselves when working and therefore it's important that you have a knowledge about yourself.

Key words: Self-knowledge, Self-awareness, Social work, Social Action

Nyckelord: Självkännedom, Socionomyrket, Socialt handlande

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 <i>Problemformulering</i>	4
1.3 <i>Syfte</i>	7
1.4 <i>Frågeställningar</i>	7
2. Metodmässiga överväganden	8
2.1 <i>Kvalitativ forskningsmetod</i>	8
2.2 <i>Abduktiv ansats</i>	9
2.3 <i>Semistrukturerade telefonintervjuer</i>	10
2.4 <i>Urval och undersökningspopulation</i>	11
2.5 <i>Lista på respondenter</i>	13
2.6 <i>Förförståelse</i>	13
2.7 <i>Metodens tillförlitlighet</i>	14
2.7.1 <i>Trovärdighet</i>	14
2.7.2 <i>Överförbarhet</i>	15
2.7.3 <i>Pålitlighet</i>	15
2.7.4 <i>En möjlighet att styrka och konfirmera</i>	16
2.8 <i>Etiska överväganden</i>	16
2.9 <i>Arbetsfördelning</i>	17
2.10 <i>Analysens utformning</i>	17
3. Kunskapsläge	20
3.1 <i>Sökord/sökprocess</i>	20
3.2 <i>Självkännedom</i>	20
3.3 <i>Gränssättning</i>	22
3.4 <i>Utvecklandet och bevarandet av självkännedom</i>	23
4. Relevant teoribildning	26
4.1 <i>Socialt handlande</i>	26
4.2 <i>Målrationella handlingar</i>	26
4.3 <i>Värderationella handlingar</i>	27
4.4 <i>Affektiva handlingar</i>	27
4.5 <i>Traditionella handlingar</i>	27
5. Empirisk presentation och analys	28
5.1 <i>Socionomers resonemang kring begreppet självkännedom</i>	28
5.2 <i>Att använda sig själv som verktyg</i>	29
5.3 <i>Att sätta gränser</i>	36
5.4 <i>Att kontrollera impulsiva känslor</i>	38
5.5 <i>Att utvecklas utifrån erfarenheter och misstag</i>	40
6. Avslutande Diskussion	43
7. Referenslista	47
8. Bilagor	50
8.1 <i>Bilaga 1 Intervjuguide</i>	50
8.2 <i>Bilaga 2 Informationsblad</i>	52

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Ulla Holm är legitimerad psykolog, psykoterapeut samt verksam som forskare inom människobehandlande yrken. Hon är även författare till *Empati - att förstå andra människors känslor* (2001) samt *Det räcker inte att vara snäll* (2009).

Dessa två böcker berör olika faktorer som är viktiga i arbetet med människor, en av dessa faktorer är självkänedom. Enligt Holm handlar självkänedom om medvetenhet kring sina egna känslor, tankar, värderingar och reaktionsmönster. Vidare beskrivs det att känna till sina egna styrkor och svagheter samt att vara medveten om egna behov och impulser. Självkänedom beskrivs enligt Holm (2001) som en förutsättning för att kunna hantera dessa aspekter i relation till arbetet.

Självkänedom har relevans för flertalet olika professioner. Inom läkaryrket förklarar Sundblom, Andersson, Semb och Kaiser (2013) att det som läkare är viktigt att ha en förmåga att förhålla sig till sina egna tankar och känslor i mötet med patienter samt att ha en förståelse för hur detta kan påverka mötets innehåll och utfall. Självkänedom är även relevant inom läraryrket. Farouk (2012) beskriver att lärare som är medvetna om sig själva och sina känslomässiga upplevelser är mer effektiva då det kommer till att hjälpa sina elever att utvecklas. Där vikten av självkänedom kanske fått störst genomslag är hos psykologerna. Inför psykologens arbete är det ett formellt krav att ha genomgått egenterapi. I enlighet med psykologiska institutionen på Stockholms universitet (Dunér, 2016) är egenterapi ett krav under utbildningen för psykologer. Vidare beskrivs att egenterapi bland annat ska hjälpa studenter att få en ökad självkänedom gällande deras personliga styrkor och svagheter samt få förståelse för hur psykologens egen personlighet påverkar mötet med klienten.

Flertalet källor beskriver att självkänedom är viktigt, att en avsaknad av självkänedom ökar risken för att den yrkesverksammas egna motiv och behov styr arbetet med klienten och dess utfall (Holm 2001, Sundblom, Andersson, Semb & Kaiser, 2013, Farouk, 2012, Urdang, 2010, Henriksen & Vetlesen,

2001). Holm (2001) beskriver att bristen av självkänedom kan påverka i hur de yrkesverksamma uppfattar klienten och dess problematik men även hur arbetet med klienten kommer se ut. Vidare beskrivs att om medvetenhet kring behov och känslor finns så kan de hanteras så att de inte styr kontakten med den hjälpsökande (ibid, s.43) Självkänedom är därför ett skydd för att säkerställa att klienten får den hjälpen som hen är i behov av. Skau (2007) beskriver att om den yrkesverksamme inte lägger tid på att lära känna, utveckla och reflektera kring sig själv så kan det göra att olösta erfarenheter påverkar mötet med klienten. Skau (ibid) förklarar att även om den yrkesverksamma medvetet eller inte försöker undertrycka eller förtränga dessa erfarenheter kommer de alltid ha en påverkan på mötet. Skillnaden blir att om erfarenheterna inte lär kännas, eller reflekterade kring så kan känslorna kring dessa bli indirekta och okontrollerade (ibid).

Urdang (2010) redogör att brist av självkänedom kan leda till att de yrkesverksamma har svårt att gränssätta i relation till sig själva och sina klienter. Skau (2007) beskriver att bry sig om andra människor är en viktig drivkraft och beståndsdel i ett professionellt arbete för en hjälpare. För att utföra ett jobb som ska vara hälsosamt för den som är yrkesverksam trycker Skau (ibid) på att det är viktigt att kunna gränssätta mellan sig själv och klienten. Det är viktigt att identifiera känslor som uppkommer i relationen med sin klient för att kunna sätta gränser som är rimliga för insatsen. Annars menar Skau (ibid), att hjälparen med stor sannolikhet kan bli utbränd. Är man inte medveten om sig själv blir det alltså svårt för de yrkesverksamma att få kännedom om sina egna gränser och har på så vis större risk att hamna i utbrändhet. Självkänedom bidrar då till att yrkesverksamma kan få kännedom om sina gränser och på så sätt hantera gränsöverskridanden och därigenom minska risk för stress samt utbrändhet i relation till arbetet. Utbrändhet är något som är vanligt förekommande bland socionomer (ibid). Sundell, Egelund, Löfholm & Kaunitz (2007) talar om det faktum att man som socionom ställs inför högt laddade känslomässiga situationer, såsom att placera barn i fosterhem eller att arbeta tillsammans med svåra klienter. Socionomer som arbetar med barnutredningar är ett exempel på en utsatt grupp eftersom många blir emotionellt påverkad av svåra placeringsbeslut (ibid).

Den övervägande delen av forskning som finns kring självkännet och dess påverkan inriktar sig mest inom behandlande eller terapeutiska arbetssituationer. Ett yrke som kan bestå av behandlare men även andra professioner är socionomyrket. Skau (2007) syftar till professionella hjälpare som människor med ett avlönat jobb inom diverse områden; “[...] stödjande, tillrättaliggande, vägledande, rådgivande, botande, vårdande [...] och fostrande” (ibid, s. 30). Mot bakgrund av dessa områden och i utifrån Institutionen för socialt arbete (2016) som ger exempel på yrken för socionomer inom dessa områden, blir definitionen av socionomyrket inom denna uppsats.

Marke och Cesarek (2007) visar i sin studie, att socionomgrupper som är inriktade på individuellt behandlingsarbete i större utsträckning är mer engagerade på ett känslomässigt och reflekterande plan. Att utredningsarbete skulle innebära mindre känslomässigt och reflekterande förhållningssätt är dock något Henriksen & Vetlesen (2001) talar emot. Socionomer som är verksamma inom utredningsarbete ställs dagligen inför en rad olika bedömningar och valsituationer. Författarna menar att den typen av arbete kräver medvetenhet om den egna personen då övervägandena är knutna till socionomens enskilda personlighet. Eftersom arbetet innehåller etiska överväganden som är knutna till den enskilda socionomens personlighet menar Henriksen & Vetlesen (ibid) att en sådan kompetens kräver att socionomen har en medvetenhet om den egna personen, för att på så vis utveckla en professionalitet som är medveten om sina förtjänster och begränsningar och hur dessa kan påverka de beslut som man måste ta.

Mot bakgrund av Henriksen & Vetlesens (ibid) resonemang kring detta så kommer denna studie riktas mot socionomer i allmänhet och inte endast begränsas till behandlande yrken/situationer. Den här studien kommer rikta sig mot socionomer med syfte att ta del av deras resonemang och uppfattningar kring självkännet samt hur det kan påverka deras handlingar i arbetet. Mot bakgrund av tidigare forskning kring vikten av självkännet finns anledning att göra en kvalitativ studie som undersöker hur olika professioner inom socionomyrket uppfattar begreppet och hur de ser på det i relation till sina handlingar på i deras arbeten.

1.3 Syfte

Syftet är att få en förståelse för hur socionomer resonerar kring självkänedom i relation till deras handlingar i arbetet.

1.4 Frågeställningar

- Vad menar socionomer med självkänedom?
- Hur resonerar socionomer kring självkänedom och dess påverkan i relation till deras handlingar i arbetet?

2. Metodmässiga överväganden

2.1 Kvalitativ forskningsmetod

För att få en förståelse för hur socionomer uppfattar begreppet självkänedom samt vikten av det i relation till socionomyrket, har denna studie använt sig av en kvalitativ forskningsmetod. Valet av denna metod grundar sig i att få förståelse för individuella uppfattningar. Bryman (2011, s. 340) beskriver att ett av de huvudsakliga intresset inom denna inriktning är att man som forskare vill undersöka hur respondenterna upplever och beskriver världen. Ahrne & Svensson (2011) förklarar att en sådan metod är att föredra då det kommer till viljan att få förståelse om olika fenomen i samhället. Exempel på fenomen som kan vara relevanta inom kvalitativa metoder är hur människor påverkar eller uppfattar andra människor. Eftersom vår studie gått ut på att få en förståelse för uppfattningar hos socionomer blev valet av en kvalitativ metod aktuell, eftersom det som skulle undersökas bestod av sådana aspekter. I denna studie är en del av syftet att fånga in respondenternas subjektiva uppfattningar kring självkänedom i relation till deras arbete, vilket står i enlighet med vad kvalitativa forskningsmetoder står för. Kritiker menar att detta är ett problem inom kvalitativ forskning eftersom forskarens resultat inte återspeglar den objektiva verkligheten, då subjektiviteten står i centrum, vilket i sin tur leder till att generaliserbarheten går förlorad. Detta grundar de på att resultaten endast går att tolka genom att titta på respondenternas personliga åsikter och den kontext som de befinner sig i (Bryman 2011, s.368). Samtidigt som kvalitativ forskning endast kan ge en begränsad bild av fenomenet ger det dock forskaren möjlighet att samla in djupare kunskap kring respondenternas uppfattningar och emotioner (Eriksson-Zetterquist & Ahren 2011).

I en kvalitativ undersökning utgör begreppet en viktig del. Eftersom studien grundas på begreppet självkänedom, blir formuleringen av definitionen kring begreppet en viktig faktor att ta hänsyn till. Det finns både för- och nackdelar med att definiera ett begrepp. Bryman (2011, s. 348-350) förklarar att en alltför allmän formulering av begreppet kan leda till en otydlighet i en undersöknings utgångspunkt, undersökningen kan bli alldeles för omfattande och obestämd. Om

begreppet istället är för snävt formulerat kan det leda till begränsningar i undersökningen eftersom undersökningen blir alltför koncentrerad. Kvalitativa studier har i syfte att fånga det komplexa i människors sociala verklighet och ett för snävt begrepp kan innebära att man inte får tillgång till de nyanser som verkligheten består av (ibid). Till denna studie valde vi att utgå ifrån en definition av begreppet självkänedom, då detta gav oss som forskare en tillräckligt tydlig utgångspunkt för att kunna utföra studien. Begreppet specificeras dock inte inför respondenterna då vi under intervjuerna ville få en bild av hur de själva uppfattade begreppet. På så vis behölls en tillräckligt tydlig utgångspunkt för studien, samtidigt som det lämnades utrymme för respondenternas syn på begreppet.

2.2 Abduktiv ansats

Bryman (2011 s.28) skriver att oavsett vilket angreppssätt man än använder sig av i sina undersökningar så innehåller de oftast inslag av varandra. Den här studien har byggts upp på ett sådant sätt, med en abduktiv ansats, eftersom den innehåller inslag av både en induktivt och en deduktivt ansats (Alvesson & Skoldberg, 1994, s. 55-56). Detta motiveras i form av att vi som forskare redan innan studien med vår förförståelse hade vissa föreställningar om vad vi själva ansåg att självkänedom innebär och varför det är viktigt för socionomer i deras arbete. Ett deduktivt angreppssätt innebär att man redan innan studien har format en viss hypotes som man sedan testar och tar reda på om den stämmer eller inte (Bryman 2011 s28). Syftet med studien var dock inte att få våra egna föreställningar bekräftade från respondenterna eftersom vi var intresserade av att ta reda på deras resonemang gällande självkänedom. Av den anledningen finns det inslag av ett deduktivt förhållningssätt eftersom vi endast använde oss av vår egen förförståelse, utan att formulera en tydlig hypotes som vi ville testa. Vi hade heller inte en föreställning om vilken slags teori som vi skulle använda oss av i analysen vilket gör att denna studie delvis har inslag av en induktiv ansats eftersom man utgår ifrån en bestämd teori då man arbetar med en deduktiv ansats. En abduktiv ansats innebär att det finns inslag av både deduktivt och induktiv ansats i studien. Under den abduktiva processen i studien har exempelvis teorin korrigerats för att det skulle passa det empiriska materialet och studiens syfte på ett bättre sätt. Den abduktiva ansatsen i denna studie grundar sig i att forskningsarbetet inte hade en

förutbestämd teori, vilket leder till att vi som forskare kunnat utföra studien på ett mer förutsättningslöst sätt och anpassa teori efter det insamlade materialet (Alvesson & Sköldberg, 1994, s. 55-56). Under studien kan inslag från den induktiva ansatsen även identifieras i analysens och resultatets utformning. En induktiv ansats innebär att man utifrån ett antal händelser eller som i denna studies fall, resonemang utifrån intervjuerna, drar man en sannolik slutsats. Slutsatserna bygger alltså på det redovisade materialet. Slutsatser ställs utifrån sannolikhet, eftersom man fått sett samma mönster från olika situationer, men behöver nödvändigtvis inte stå för en total sanning. Inom ett induktivt angreppssätt tänker man sig att teorin är resultatet av en studie, man kan benämna det som att teorin bildas efter att man har gått igenom sitt insamlade material (Bryman 2011 s.27-28). I denna studie har val av teori skett utifrån materialet och materialet har analyserats utifrån slutsatser från olika resonemang, detta visar att studien har haft inslag av induktivt ansats. Med en induktiv ansats i förhållande till en deduktiv ansats håller man det mer öppet och mottaglig för vad som kan komma att dyka upp i materialet.

2.3 Semistrukturerade telefonintervjuer

Till studien användes semistrukturerade intervjuer. Denna sorts intervjuer innebär att forskaren använder sig av specifika teman som lägger grunden för intervjun, öppna frågor ställs sedan utifrån dessa teman och ger på så vis respondenterna en större frihet i att uttrycka svaren på sitt sätt. (Bryman, 2011, s.415). Till skillnad från ostrukturerade eller strukturerade intervjuer lämnar semistrukturerade intervjuer utrymme för forskaren att styra intervjun mot de teman som valts samtidigt som öppenheten i intervjun inte går förlorad (ibid, 415). Eftersom vi valde att använda oss av olika teman konstruerades en intervjuguide (se bilaga 1) inför intervjuerna. Intervjuguiden utgick från specifika teman och frågorna utformades utifrån studiens syfte och frågeställningar. Utöver de teman som vi konstruerade inför intervjuerna gav semistrukturerade intervjuer även oss en möjlighet att ställa följdfrågor, eftersom forskaren i en semistrukturerad intervju inte är bunden till att endast hålla sig till de planerade frågeställningarna (ibid, 415).

Kritiken som förs mot semistrukturerade intervjuer består av att resultaten inte går att generalisera, då svaren på frågorna endast kan knytas till respondenternas egna tankar och upplevelser. En annan eventuell begränsning kan vara att studien blir svår att replikera. Bryman (2011 s.49) beskriver att replikation handlar om att kunna upprepa en studie. Vidare förklaras det att kvalitativa studier ofta har inslag av ostrukturerade moment som medför att studien blir beroende av forskaren samt respondenternas uppfattningar om vad som är viktigt (ibid. s.368). Eftersom vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer så var följdfrågor något som användes. I dessa lägen föll det sig naturligt att följdfrågorna var direkt kopplade till vad vi som forskare ville få ut av studien, därför valde vi att ställa frågor utifrån vad ansågs vara viktigt i det som respondenterna talade om. Av den anledningen kan det precis som kritikerna menar vara svårt för andra forskare att göra om denna studie, eftersom den studien i sin tur kommer vara beroende av vad de forskarna anser vara viktigt i sammanhanget.

Vi valde att intervjua våra respondenter via telefon. Dels på grund av geografiska avstånd men också för att vi ville ha möjlighet att vara flexibla i relation till våra respondenter och deras scheman. Genom att använda oss av telefonintervjuer har vi i studien sparat både tid och pengar, något som även Bryman (2011 s. 432-433) lyfter som några av telefonintervjuers främsta fördelar. En nackdel som vi märkte under intervjuerna och som även Bryman (ibid) tar upp som en svårighet var att vi inte kunde läsa av respondenternas miner, gester och kroppsspråk. Av den anledningen var det viktigt för oss att vara extra uppmärksamma på eventuellt förändrat tonläge eller liknande då vi utförde våra intervjuer. För att säkerställa att analysen av det insamlade materialet från intervjuerna skulle blir så sanningsenliga som möjligt använde vi oss av högtalartelefon för att kunna spela in samtalen. (Se vidare avsnitt 2.6 *Analysens utformning*).

2.4 Urval och undersökningspopulation

Urvalspopulation är ett begrepp som står för den totala enheten som man gör sitt urval från (Bryman, 2011, s. 179). I denna studie bestod populationen av yrkesverksamma socionomer som har handlett socionomstudenter på deras praktiktermin. Motivationen till denna population bestod av att vi till vår studie ville att respondenterna skulle ha erfarenhet inom socialt arbete samt vara bekanta

med begreppet självkänedom. Socialhögskolans institutionsstyrelse (2013) redogör för att ett av målen med praktikterminen är att studenten ska kunna analysera och redogöra för hur ens egna normalitetsuppfattningar, värderingar och attityder påverkar mötet och relationen med målgruppen/klienterna. Den individuella handledningen spelar alltså en central roll då det kommer till att öka studenternas självkänedom. Mot bakgrund av detta kursmål resonerade vi kring att självkänedom är ett begrepp som handledare på något vis borde ha stött på under handledningstillfället. Även om det inte var själva erfarenheten av handledning som vi ville undersöka resonerades det om att chansen var större att respondenterna var bekanta med och hade erfarenhet kring ämnet självkänedom. Detta motiverade vi mot bakgrund av Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) kring att de respondenter som ingår i studien ska vara verksamma inom det fenomen som man vill undersöka.

Urvalet utifrån undersökningspopulationen bestod av ett målstyrt samt bekvämlighetsurval. Ett målstyrt urval innebär att man som forskare har vissa kriterier som ska vara uppfyllda, vilket grundas i relation till studiens syfte (Bryman 2011 s. 392). Kraven som vi ställde till studiens urval var, som tidigare beskrivet att de skulle vara verksamma socionomer som hade handlett socionomstuderande. Via kursföreståndare för praktikterminen på Lunds Universitet fick vi tillgång till en lista på 20 socionomer som tidigare handlett studenter. Mot bakgrund av att vi tog kontakt med kursföreståndaren och därigenom fick ta del av denna lista så bestod även vårt urval av ett bekvämlighetsurval. Utifrån dessa listor kontaktade vi sedan samtliga personer via telefon och mejl. Den övervägande delen som kontaktades svarade inte och de som tackade nej till studien förklarade att detta berodde tidsbrist. De som svarade att de ville vara med i studien bokade vi tid för telefonintervju med.

Det utfördes sex intervjuer och samlades in ett material där vi kunde se ett visst mönster från intervjuerna och där det inte uppkom nya teman. Detta är något som Bryman (2011 s.395) benämner som teoretisk mättnad. De sex utförda intervjuerna utgav ett material där vi kunde se återkommande teman och där det fanns en överensstämmande bild över begreppet självkänedom och dess innebörd. När samtliga intervjuer utförts så kunde vi även se att det inte uppkom

nya resonemang och tankar utan de resonemang som fördes av respondenterna var återkommande. Detta gör att vi anser att vi till denna studie hade tagit del av ett tillräckligt material som kunde användas till denna studie och dess syfte.

2.5 Lista på respondenter

Respondent A: Arbetar som verksamhetschef inom en frivilligorganisation och har gjort detta i 5 år.

Respondent B: Arbetar som socialsekreterare på mottagningen inom socialtjänsten, barn och unga. Hen har arbetat inom kommunen i 13 år.

Respondent C: Arbetar som verksamhetschef inom äldreården och har arbetat där i två år.

Respondent D: Arbetar som verksamhetschef för hemtjänst och trygghetsboende. Hen har arbetat där i 8 år.

Respondent E: Arbetar som socialsekreterare inom socialtjänsten, barn och unga. Hen har arbetat där i två år.

Respondent F: Arbetar på som socialsekreterare på socialförvaltningen, ungdomsenheten. Hen har arbetat där i ett år.

2.6 Förförståelse

Under vår praktiktermin på socionomutbildningen väcktes det ett intresse just för självkänedom och dess betydelse. Så som det tidigare nämnts (se rubriken induktiv ansats med deduktiva inslag) hade vi egna tankar och åsikter om vad vi själva ansåg att självkänedom handlar om och varför det är viktigt för socionomer i deras arbete. Valet av att ha självkänedom som ämne baserades alltså på våra egna tankar och funderingar som väcktes under och efter praktikterminen. Vi praktiserade tillsammans på samma arbetsplats, inom öppenvården som familjebehandlare. Där fick vi bland annat ta del av och medverka i olika behandlingssituationer. Under praktiken hade vi förmånen att bli

tilldelade engagerade och kompetenta handledare som var måna om att vi skulle få ut så mycket som möjligt av vår praktik hos dem. Under praktikens handledning var just självkännedom ett ämne som blev aktuellt att diskutera då vi fann intresse av detta och vilken betydelse det hade för oss. Hur påverkar ens självkännedom arbetet, behöver det påverka arbetet? Det väcktes många frågor kring ämnet och därför väcktes ett intresse av att undersöka det närmre, alltså hur socionomer ser på självkännedom och vilken roll det spelar då det kommer till att bedriva ett professionellt socialt arbete.

2.7 Metodens tillförlitlighet

Bryman (2011, s.49) lyfter begreppet reliabilitet och dess innebörd gällande hur tillförlitlig en undersökning är. Begreppet syftar till huruvida ett resultat från en studie skulle bli detsamma om undersökningen skulle genomföras på nytt av andra forskare. Vidare skriver han även om validitet, som handlar om att studien mäter det som den avser att mäta (Bryman 2011 s.50). Vidare handlar det även om att kunna bedöma om de slutsatser som har genererats från en studie verkligen stämmer. När det gäller kvalitativa studier lyfter dock Bryman (ibid s. 354) fram Gubas och Lincolns tankar kring om det går att omsätta samma bedömningsgrunder kring reliabilitet och validitet på ett likadant sätt som man gör i kvantitativa studier. För att kunna applicera reliabilitet och validitet i en studie förutsätter det att det bara finns en bild av verkligheten, vilket inte är fallet då det kommer till kvalitativa studier eftersom man oftast utgår ifrån att det kan finnas ett flertal olika bilder av verkligheten. Eftersom vi valde att använda oss av en kvalitativ studie föll det sig även naturligt för oss att anpassa bedömningen av kriterierna efter de begrepp som är anpassade efter en kvalitativ studie, nämligen tillförlitlighet utifrån *trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet* och en *möjlighet att styrka och konfirmera*.

2.7.1 Trovärdighet

Trovärdigheten av en studie innebär att resultatet ska ge en representativ bild av det område som empirin är hämtad ifrån. För att säkerställa detta fanns det under intervjuerna en noggrannhet att ta reda på om det som respondenterna sagt hade uppfattats på ett korrekt sätt, detta om det hos oss som forskare fanns en osäkerhet kring ett uttalande. Genom att be om ett förtydligande eller en annan förklaring

kunde oklarheter kring uppfattningar tydliggöras. Anledningen till dessa förtydliganden är just för att vi ville undvika olika missförstånd och på så vis öka trovärdigheten för studien. För att behålla trovärdigheten under transkriptionerna transkriberades vi som forskare varandras intervjuer. Detta för att säkerställa att vi båda fick ta del av samma material, sedan läste vi igenom transkriptionerna och diskuterade dem för att säkerställa att de individuella uppfattningarna gällande intervjuerna överensstämde med varandra.

2.7.2 Överförbarhet

Eftersom kvalitativa studier bygger på olika tolkningar kan det medföra svårigheter i att åstadkomma en överförbarhet. Begreppet överförbarhet inom kvalitativa studier står för huruvida resultatet från studien skulle kunna överföras till andra liknande förhållanden. Eftersom kvalitativa studier bygger på olika tankar och resonemang från de olika respondenterna kan det medföra svårigheter i att åstadkomma en hög överförbarhet. Under våra intervjuer kunde vi dock se att många av respondenterna återkom med liknande resonemang gällande självkänedom, respondenter som dessutom var anonyma inför varandra och som kom från olika arbetsplatser och befattningar. Av den anledningen kan det finnas skäl för att tro att de resultat som vi kommit fram till i vår analys skulle kunna vara ett resultat som går att applicera i andra sammanhang.

2.7.3 Pålitlighet

Bryman (2011 s. 355) skriver om vikten av att redogöra för hur alla delar av forskningsprocessen har gått till samt att beskrivningen av processen är tillgänglig så att alla som tar del av studien kan följa förloppet. Anledningen till detta är för att öka studiens pålitlighet. I denna studie har detta varit i beaktning då det funnits en noggrannhet med att redogöra för hur det insamlade materialet och även insamlandet av den tidigare forskning skett, hur analysens utformning sett ut, hur urvalsprocessen gick till samt att det bifogats intervjuguide (se bilaga 1) och informationsblad (se bilaga 2) så att läsaren kan följa ser hur de ser ut. Genom att göra dessa beskrivningar tydliggörs forskningsprocessen för läsaren.

2.7.4 En möjlighet att styrka och konfirmera

Som forskare måste det finnas en medvetenhet om att det inte går att vara totalt objektiv inom samhällsvetenskaplig forskning, detta kallas att kunna styrka och konfirmera. Som forskare är det viktigt att kunna säkerställa att forskaren handlat i god tro. Detta innebär att kunna visa att ens personliga värderingar inte medvetet har påverkat de undersökningar som har gjorts samt vilka slutsatser som dragits från det (Bryman 2011 s. 355). För att förhålla studien till detta har det varit viktigt att som vi som forskare försökt hålla oss så värderingsfria som möjligt och bemöta det som säs av våra respondenter på ett neutralt sätt. Dessutom har det hela tiden funnits en medvetenhet kring dessa aspekter och under arbetets gång har det varit till vikt att alla delar i undersökningen skulle vara relevant i relation till studiens syfte. Under studien har vi som forskare försökt förhålla oss till detta för att inte påverkas av våra personliga värderingar samt varit medvetna om hur våra personliga åsikter kunde komma att påverka utfallet på vår studie.

2.8 Etiska överväganden

Kalman & Lövgren (2012) skriver att etik är en viktig del inom forskning. Forskarna måste ta hänsyn till deltagarnas människovärde, integritet och självbestämmande då dessa ses som särskilt viktiga. Vetenskapsrådet (2009) berör information gällande forskningsetiska principer och där tar de bland annat upp beskrivningar kring olika krav som en forskare ska ta hänsyn till inför en studie. De olika kraven som vetenskapsrådet beskriver är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet togs hänsyn till genom att informationsbrevet (se bilaga 2) informerade samtliga respondenter om studiens syfte samt vilka villkor som gällde för respondenterna. Samtyckeskravet togs i beaktning i form av att det informerades om att studien var frivillig och att den när som helst kunde avbrytas. Informationsbrevet (se bilaga 2) bestod även av information om att respondenternas namn och uppgifter skulle aidentifieras under behandlandet av materialet, vilket visar att studien tog hänsyn till konfidentialitetskravet. Respondenterna fick även i brevet information om att materialet endast skulle användas till det som stod i linje med studiens syfte och detta sistnämnda styrker att studien tagit nyttjandekravet i aktning.

Inom forskning är det alltid viktigt att säkerställa att ingen av respondenterna kan komma till skada på grund av forskningen (Bryman, 2011, s. 146). I denna studie resonerades kring detta och uppfattningen var att risken för att respondenterna skulle komma till skada var liten. Detta grundas i att syftet med studien var att presentera en förståelse för ett visst fenomen och alltså inte på något sätt kritisera respondenternas åsikter eller arbetssätt. Eftersom studien var intresserad av respondenternas egna tolkningar, fanns det en strävan efter att bemöta det som sades på ett så värderingsfritt sätt som möjligt. När det kom till känsliga samtalsämnen vid intervjuerna, fanns en noggrannhet i att bemöta detta på ett varsamt och respektfullt sätt. Avslutningsvis bedöms att vi inför och under studien tagit tillräcklig hänsyn till de etiska överväganden som krävs för att utföra denna typ av forskning.

2.9 Arbetsfördelning

Genom studiens gång har vi som forskare arbetat tillsammans, bearbetat materialet, diskuterat, resonerat och skrivit texten tillsammans. Två av intervjuerna gjorde vi tillsammans och de andra fyra delade vi upp och gjorde var för sig och skickade sedan inspelningarna till varandra och transkriberade varandras intervjuer. Resterande arbete med uppsatsen har vi gjort tillsammans då vi sett det som en fördel att skriva texten ihop för att kunna diskutera och resonera under tiden vi skrev. När den övervägande delen av arbetet var skrivet delade vi upp vissa delar som skulle finslipas och korrekturläsning skedde också enskilt.

2.10 Analysens utformning

Intervjuerna som utfördes spelades in och transkriberades, detta bland annat för att öka kvaliteten på studiens material (Jönsson 2010). Vid en transkription genomförs en överföring från talat till skrivet språk. Syftet med detta är att skriva ner allt som sagts under intervjuerna, där intervjupersonernas egna formuleringar och uttrycksätt bevaras (Bryman 2011 s.428). Vi transkriberade varandras intervjuer och läste sedan transkriptionerna för att säkerställa att vi som forskare hade en överensstämmande bild av materialet. Eftersom vi valde att transkribera de intervjuerna som den andra personen utförde blev detta ett viktigt moment, för att undvika att den som transkriberat missuppfattat informationen. När materialet

analyserades användes transkriptionerna från intervjuerna och det utfördes en kodning. Jönsson (2010) beskriver att kodningen är en del av analysen som forskaren använder sig av för att skapa definitioner och strukturera upp materialet. För att koda materialet kan man exempelvis via olika färger och överstrykningar skapa kategorier (ibid). Detta är något som vi använde oss av då vi utförde vår analys. Allt material lästes igenom och därefter skapade vi de olika kategorierna. Detta gjorde vi för att kunna se om det fanns återkommande teman/ kategorier. Kategorierna som utformades från intervjuerna var: *medvetenhet*, *tidigare erfarenheter* och *gränssättning*. Bearbetningen av materialet gick till på så vis att vi placerade olika resonemang under de valda kategorierna. När de olika kategorierna hade sammanställts gjorde vi jämförelser mellan resonemangen som respondenterna berättat och analyserade sedan detta utifrån teorin socialt handlande samt tidigare forskning. Detta är någonting som Eriksson-Zetterquist & Ahren (2011) menar är en av fördelarna med att arbeta med kvalitativa intervjuer, eftersom det alltid finns möjlighet att gå fram och tillbaka mellan intervjuer och analys då man ska bearbeta sitt material. Under bearbetningen av materialet fanns det delar av materialet som inte kunde placeras i några av de kategorierna som hade valt ut. Delarna som inte kommit till användning är de delar där enskilda respondenters information inte har tillfört något till studiens syfte. Under kodningsarbetet fokuserade vi på att plocka ut de delar av materialet som stämde överens med studiens syfte och som var återkommande hos övervägande delen av respondenterna. De delar där exempelvis en av respondenterna talade mycket kring självkänedom i förhållande till normer och samhällskonstruktioner så passade de resonemangen inte in i det som vi ville studera. Det var inte något vi har undersökt i denna studie och därför valde vi att inte ta med det i studiens analys, även om det hade kunnat vara av vidare intresse att undersöka vilken roll självkänedom har utifrån de aspekterna.

Ahrne och Svensson (2011) beskriver att kvalitativa metoder är flexibla och ger forskaren möjlighet att kontinuerligt anpassa sin forskning och forskningsdesign utifrån vad som kommer fram ur empirin från det valda forskningsfältet. I denna uppsats har det varit till fördel då vi under studiens gång haft möjlighet att ändra teori när den dåvarande teorin inte gick att använda som det först var planerat. Med hjälp av valet av den kvalitativa ansatsen har studien kunnat vara flexibel då

vi kunnat byta teori för att analysen skulle anpassas till studiens syfte och kunna analysera och läsa ut resultat av den insamlade empirin. Avståndet mellan insamlande av material och analys av empirin förklaras även som mindre i denna typ av metod. Detta eftersom man hela tiden kan anpassa studien efter de behov som uppstår i relation till studiens syfte. Exempelvis kan man välja att utföra fler intervjuer om det skulle finnas behov av detta under tiden analysen av det empiriska materialet sker. Inspelningarna och transkriptionerna av dessa gjorde det möjligt för oss som forskare att göra en noggrann analys av respondenternas uttalanden och att vi flertalet gånger kunde gå igenom materialet.

3. Kunskapsläge

3.1 Sökord/sökprocess

Innan studien påbörjades hade vi som forskare en klar bild över vad vi ansåg att självkänedom innebar. Det skulle dock visa sig att självkänedom var ett mer svårdefinierat begrepp än vad vi först hade trott. För att få en tillräckligt tydlig utgångspunkt för oss själva att utgå ifrån var vi tvungna att gå igenom en hel del tidigare forskning som på olika sätt berörde självkänedom som ämne. Eftersom formuleringen av begreppet varken bör vara för allmänt eller för snävt ville vi hitta en definition som hamnade någonstans mitt emellan på den skalan. Tillslut hittade vi en definition som överensstämde med vår egen uppfattning och som samtidigt varken var för allmän eller för snäv, därefter blev det lättare för oss att hitta relevant forskning som berör de olika delarna som vår definition av självkänedom består av. Det finns en hel del forskning om självkänedom och varför det är av betydelse i olika sammanhang. Vi har tagit del av både nationell och internationell forskning/kunskap som alla har bidragit till och genererat en bredare förståelse för det som vi avser att undersöka. Vi har använt oss av databaserna Lubsearch och SwePub när vi sökte artiklar. Sökorden som har använts är "Self-knowledge + social work, Self-awareness + social work, self-consciousness social work, självkänedom, socialt arbete". Vi valde endast artiklar som var peer reviewed. Urvalet av artiklar utifrån sökningsresultatet utgick delvis utifrån rubrikerna på artiklarna men framför allt deras abstract. Vi har även tagit del och använt oss av artiklar som vår handledare har tipsat om. Utifrån artiklar har vi kunnat ta del av deras referenser och på så vis fått ta del av olika typer av litteratur. Vi har även använt oss av Lunds Universitets bibliotek för att hitta litteratur kopplad till ämnet självkänedom. Följande avsnitt kommer att presentera vilken kunskap och forskning som vi har tagit del av och använt oss av i vår studie för att ta reda på vilken roll självkänedom har i olika sammanhang.

3.2 Självkänedom

Definitionen som studien utgår ifrån kommer, som tidigare beskrivet, från Holm (2011) som beskriver att självkänedom handlar om en människas medvetenhet

kring sina egna känslor och behov samt om att vara medveten kring sina egna problemområden, reaktionsmönster i specifika situationer, psykologiska försvar och känslomässiga ”sår”. Vidare menar författaren (ibid) att en medvetenhet kring dessa faktorer är det som utgör det största skyddet för dem som är i en hjälpsökande situation. Om man som professionell inte har en medvetenhet kring detta riskerar det att gå ut över den hjälpsökande då fokus inte ligger på klienten utan på den professionelles privata motiv och tillkortakommanden. Kondrat (1999) ger exempel på detta, då han menar att en socialarbetares ilska agerade mot en klients beteende ibland kan ha att göra med problem i socialarbetarens egen livserfarenhet, snarare än att klienten i fråga gör något fel. Även Cajvert (2013) skriver om detta fenomen, att känslor från hjälparen inte ska hindra förståelsen och empatin av patienten och dess behov. Casement (2001) styrker detta genom att berätta att det är viktigt att skydda klienten från terapeutens egen personlighet och värderingar men förklarar samtidigt vidare att om man som terapeut försöker vara allt för opersonlig i mötet kan även detta leda till en begränsning i kontakten med klienten. Det är alltså viktigt att hitta en bra balans för att den professionella relationen till klienten ska bli så givande som möjligt. Cajvert (2013) förklarar vidare att om hjälparen saknar medvetenhet om sina känslor och förmåga att se bortom sina egna behov, så kan detta hindra hjälparen att förstå patienten. Konsekvensen kan då bli att den professionelles förmåga till att förstå klienten och varför de agerar som de gör blir lidande. Exempelvis menar hon att det kan finnas situationer då klienter agerar provokativt och om den professionella då har förståelse så kan den professionella identifiera det bakomliggande behovet och vad agerandet egentligen står för.

Urdang (2010) diskuterar i sin artikel om vikten av självkännedom inom socialt arbete. Hon menar att man redan under utbildningen bör lägga stort fokus på detta, eftersom det är en av de grundläggande hörnstenarna då det kommer till utvecklingen av ett professionellt förhållningssätt. Genom att införa moment som berör ämnet på alla nivåer inom utbildningen kommer det enligt författaren leda till att studenterna får en ökad kompetens kring sin egen påverkan i mötet med klienter. Studenterna kan också via utbildning få verktyg för att förhindra att gränsöverträdelser och utbrändhet sker hos socialarbetaren. Hon menar alltså att självkännedom bygger upp ett skydd för att klara av att vara tydlig med var ens

egna gränser går i relation till klienter men även en förmåga att sätta upp sunda gränser gentemot den egna personen. För att åstadkomma detta menar författaren att studenterna behöver få vägledning och kunskap i hur de ska bli medvetna om hur deras egna känslor och attityder påverkar hjälpprocessen i relationen med klienterna. Detta menar hon är väsentligt inom alla yrkeskategorier inom ramen för socialt arbete. Ett av verktygen som Urdang (ibid) talar om är bland annat förmågan till reflektion. Både gränssättning och reflektion är alltså betydande inom begreppet självkännedom och därför har vi valt att beskriva dessa närmre under egna rubriker.

3.3 Gränssättning

När det kommer till självkännedom är det, som tidigare beskrivet, viktigt att det finns en medvetenhet kring den egna personen på flertalet plan, eftersom det annars finns risk för att man projicerar exempelvis egna känslor på andra människor eller påverkar situationen på annat sätt. En hel del forskare, bland annat Urdang (2010) menar att man via självkännedom kan man bygga upp ett skydd för att sådant inte ska inträffa. Detta skydd består dels av att respektera och känna av andras gränser men även då det kommer till att sätta upp sunda gränser i relation till den egna personen. Att vara medveten för att på så sätt få en tydlighet för vad man själv accepterar och vad man inte accepterar är något hon benämner under begreppet gränssättning. Även Skau (2007) beskriver att det är viktigt att ha en förmåga att sätta sunda gränser mellan sig själv och klienten. Hon menar att denna förmåga grundar sig i att kunna identifiera känslor och tankar som väcks under mötet, alltså att man som hjälpare blir medveten om sina egna förutsättningar. Genom att identifiera de tankar och känslor som väcks under mötet skapar den yrkesverksamma förutsättningar för att sätta upp sunda gränser som blir rimliga utifrån insatsen och kontaktens mål. Om dessa gränser inte skapas förklarar Skau (ibid) att bland annat risken för utbrändhet ökar. Självkännedom kan alltså öka förutsättningen för att bli medveten om var sina egna och andras gränser går, som i sin tur innebär att gränssättning kan fungera som ett verktyg för att inneha ett så hälsosamt förhållningssätt som möjligt i relation till sig själv och sitt arbete.

Urdang (2010) påpekar vidare att gränsproblem är något som de flesta inom socionomyrket kämpar med. I mötet med klienter kan det uppstå en oro kring de egna känslorna under mötet, känslor som man är osäker på hur man ska hantera. Gränsfrågor är något som ingår under etiska kurser och fortbildningskurser för både studenter och erfarna socialarbetare. Men författaren menar att en kunskap inom etik inte är tillräckligt för att lära sig handskas med den underliggande komplexiteten av att upprätthålla lämpliga gränser gentemot sig själv och klienter. Författaren talar om fem huvudfaktorer som kan bidra till potentiella gränsproblem inom socialt arbete, dessa handlar om vilka arbetsförhållanden man arbetar under, likheter och skillnader mellan socialarbetare och klienter, psykisk sjukdom/ohälsa, direkt engagemang i klientens liv samt den fina linjen mellan att vara privat och personlig. För att hantera dessa situationer måste de yrkesverksamma lära sig att vara omtänksam, accepterande och empatisk på ett professionellt sätt, utan att fördjupa sig allt för mycket i klientens liv. Man måste dessutom ha en förmåga att härbärgera de olika känslorna som uppkommer i mötet med klienten samt att inte ta över ansvaret från klienten att fixa dennes problem. För att komma till rätta med gränsproblematik menar Urdang (2010) att studenter och yrkesutövande bör uppmuntras till att hantera och bli medveten om de egna känslorna tillsammans med en handledare eller lärare. Om studenterna och de yrkesutövande inte är förmögen att bli medveten om och behärska de egna känslorna menar författaren att detta allt som oftast leder till att gränsproblem inträffar.

3.4 Utvecklandet och bevarandet av självkännet

Flertalet forskare är överens om att utvecklandet och bevarandet av självkännet förutsätter att man har en förmåga till reflektion. För att kunna bli medveten om sig själv och sina ageranden är reflektion ett avgörande faktum (Halton, Murphy, Dempsey 2007, Urdang 2010). Detta är något som Halton, Murphy, Dempsey (2007) exemplifierar via sin studie. I studien kom de fram till att studenter inom socialt arbete som fått använda sig av verktyget reflektion blivit mer medvetna om sina livserfarenheter. De lärde sig att man via reflektion kan acceptera och erkänna vem man är samt hur det kan påverka deras professionella roll.

Enligt Rolfe (1998) är reflektion en process på tre delar.

1. Tankar och känslor uppkommer.
2. Aktören bearbetar och analyserar händelsen.
3. Aktören får nya insikter.

Den första delen handlar om att någonting händer som gör att tankar och känslor väcks hos individen. Därefter startar en process som innebär att individen bearbetar och analyserar vad det var som egentligen hände, för att slutligen via reflektionen kunna generera den nya insikten och kunskapen och bära med sig den till framtida situationer. Dessa nya insikter kan innebära en förbättring av praktiken i form av nya lärdomar och ökad kompetens samt erfarenhet hos socialarbetaren (Bound, Keogh & Walker, 1985; Morrison, 1997; Ruch, 2000). En annan person som beskriver vikten av reflektion i förhållande till utvecklingen av självkänedom är bland andra Yip (2006). Han beskriver att socialarbetare som reflekterar över sig själv och sina antaganden startar en process som involverar en utvärdering av de egna tankarna och värderingarna samt hur detta står i relation till och formas av den kontext som man befinner sig i. Han förklarar vidare att en ökad reflektion leder till en förbättrad professionell hållning. Genom att bli medveten om och förstå sina egna tankar och emotioner i mötet med klienten kan socialarbetaren förhålla sig till detta på ett konstruktivt sätt. Det betonas att det är viktigt inom socialt arbete då man ibland möter klienter som upplever starka känslor och som upplevt trauman. Många gånger kan sådana möten väcka känslor från tidigare livserfarenheter hos socialarbetaren. Att reflektion blir betydande när det gäller utvecklandet och bevarandet av självkänedom är även något Halton, Murphy, Dempsey (2007) talar om utifrån sin studie. I studien presenteras ett resultat som pekar på att reflektion kan hjälpa socialarbetare att förstå hur deras egna reaktioner i arbetet med klienten påverkar mötet. Detta ger i sin tur möjlighet att kontrollera och planera dessa reaktioner snarare än att automatiskt reagera på det i stunden, genom reflektion skapar man alltså en medvetenhet kring sig själv och sitt eget agerande som i sin tur leder till ökad självkänedom. Även Holm (2011) styrker detta då hon beskriver att en av fördelarna med självkänedom är att man exempelvis får kunskap om hur man ska hantera besvärliga situationer.

Det är viktigt att kunna reflektera över sig själv och sina livserfarenheter, samt att det finns en medvetenhet kring den egna personen. Detta är något som Skau (2003) framhåller då hon talar om att det måste finnas en medvetenhet hos socialarbetaren. Anledningen till detta är att mötet med klienten inte får bli ett sätt för socialarbetaren att hantera egna olösta konflikter. Författaren förklarar att det utifrån de olösta konflikterna kan finnas ett behov hos socialarbetaren som består av att man vill hjälpa andra, för att slippa lösa de personliga konflikterna. Vidare förklaras att detta behov av att hjälpa andra blir en tillfredsställelse och att arbetet då kommer präglas av hjälparens behov snarare än klientens. Detta är även något Holm (2011) uppmärksammar då hon skriver om olika behov som man bör ha en medvetenhet kring för att gardera sig mot att egna dolda motiv inte styr mötet i kontakten med den hjälpsökande. Författaren exemplifierar detta genom att skriva om eventuella konsekvenser i relation till olika behov. Ett exempel som ges är ett behov av att känna sig duktig. Det är viktigt att ha en medvetenhet kring detta, då det annars kan få till följd att man överför sina egna krav på prestation över på den hjälpsökande, detta kan i sin tur leda till att man tappar sitt engagemang för klienten som inte "blir bättre" i enlighet med de krav som man själv satt upp. De exempel som ges är behov som alla människor har i mer eller mindre utsträckning. Problematiken handlar inte om att man har dessa olika behov, utan vilka konsekvenser det kan bli om man inte vet hur man ska hantera eller förhålla sig till dem.

4. Relevant teoribildning

4.1 Socialt handlande

För att besvara syftet om att få en förståelse för hur sociologer resonerar om självkänedom i relation till deras handlingar i arbetet kommer analysen av denna studie att utgå från Max Webers teori om socialt handlande. Detta för att få en förståelse för vilka faktorer som kan ligga till grund för olika typer av handlingar samt analysera vilken roll självkänedom har i relation till handlandet. Månson (2003) skriver att Weber tillhörde grundgenerationen inom sociologin. Weber var verksam inom många olika kategorier, bland annat ekonomi och politik. Weber intresserade sig främst för vilka faktorer som låg bakom västvärldens utveckling och en av de teorier som Weber utvecklade var socialt handlande (Månson, 2003). Weber benämner begreppet *handling* som när en person utför handlande utifrån egna subjektiva motiv. I Webers verk "Ekonomi och samhälle, förståendesociologins grunder" presenterade han olika former av sociala handlingsidealstyper (Weber, 1983). Webers teori består av fyra olika typer av handlingar, dessa är: *målrationalella*, *värderationalella*, *affektiva* och *traditionella* handlingar. Om dessa handlingsidealstyper identifieras så beskriver Weber (1983) att det uppstår "förklarande förståelse" för handlandet. Detta kan sedan förstås som en djupare förståelse för handlingen och motivet bakom handlingen. I läsningen är det viktigt att ha i åtanke att de olika handlingsidealstyperna inte är finns renodlade i verkligheten utan är begreppsliga handlingar. I verkligheten kan en handling bestå av olika typer av handlingsideal, till analysen i denna studie har det dock valts att analyseras utifrån de begreppsliga handlingstyperna och alltså inte blandas med varandra. De olika handlingsidealstyperna innehåller olika motiv från aktören och beskrivs vidare nedan.

4.2 Målrationalella handlingar

De handlingar som Weber (1983) beskriver som målrationalella är de handlingar som utförs med tydlig riktning mot ett specifikt mål. Exempelvis att en verksamhet vill effektivisera sitt arbete och att verksamheten utifrån det hittar det bästa sättet att uppnå målet på. Personen som utför handlingen uppskattar eventuella konsekvenser för sitt handlande och väljer det handlande som på bästa sätt leder personen till målet som är uppsatt. Konsekvensen blir alltså en viktig

faktor i de målrationella handlingarna och målet till dessa är tydligt och medvetet formulerat (Månson 2003).

4.3 Värderationella handlingar

De handlingar som utförs i hänsyn till ett visst värde är något Weber (1983) benämner som värderationella handlingar. Handlingarna motiveras av värderingar hos individen som utför handlingen. I jämförelse mot målrationella handlingar tar värderationella handlingar inte hänsyn till resultat och konsekvenser utan det är värdet som är motivet till handlingen. Målet för värderationellt handlande kan ofta vara att personen i fråga ska utföra handlandet. Dessa handlingar kan påverkas av ära eller pliktuppfyllelse. Bakom värderationella handlingar kan exempelvis religiös tro och etiska skäl vara anledningar till handlandet (Månsson 2003).

4.4 Affektiva handlingar

Handlingar som grundar sig och styrs av en persons känslotillstånd kallas affektiva handlingar (Weber 1983). Exempel på känslotillstånd som leder till affektivt handlande är ilska, sorg och avundsjuka. Dessa handlingar sker ofta till följd av en situation där ett visst känslotillstånd uppstått och är till motsats från de två ovanstående begrepp inte rationella. För att en handling ska räknas som rationell krävs ett medvetet och genomtänkt val samt en kunskap om hur man kan uppnå syftet med agerandet (Weber, 1983). I affektiva handlingar är handlingarna inte reflekterade kring, utan de sker i affekt från en situation som väckt ett visst känslotillstånd hos aktören. Månson (2003) menar att affektiva handlanden kan innebära att aktören saknar medvetenhet om motivet bakom handlingen som utförts.

4.5 Traditionella handlingar

Handlingar som baseras på vana eller tradition benämns som traditionella handlingar. Dessa handlingar är ofta automatiska eftersom aktören inte reflekterar över handlandet (Weber 1983). Precis som affektiva handlingar är dessa inte rationella. Exempel på motiv vid traditionella handlingar är ”vi gör såhär för så har vi alltid gjort”.

5. Empirisk presentation och analys

Under detta avsnitt kommer den insamlade empirin att analyseras, för att på så vis besvara de frågeställningar som denna studie formulerat. Respondenternas resonemang kommer analyseras utifrån Webers (1983) teori socialt handlande samt det insamlade materialet från kunskapsläget. Detta för att få en förståelse för vilka faktorer som kan ligga till grund för olika typer av handlingar samt analysera vilken roll självkänndom har i relation till handlandet i socionomernas arbeten. I analysen kommer Webers begrepp *målrationalella handlingar*, *värderationella handlingar*, *affektiva handlingar* och *traditionella handlingar* identifieras och analyseras med hjälp av empirin samt det tidigare kunskapsläget för att på så vis kunna besvara syftet i uppsatsen. För att underlätta läsning och göra analysen tydlig har den delats upp i olika underrubriker.

5.1 Socionomers resonemang kring begreppet självkänndom.

När frågan kring vad självkänndom innebär ställdes i intervjuerna framkom det gemensamma uttalanden gällande detta från respondenterna. Gemensamt för samtliga respondenter var att självkänndom består av att "känna sig själv" som i sin tur har beskrivits som att vara medveten om sina egna förtjänster och begränsningar på olika sätt. När frågan "kan du berätta vad självkänndom innebär för dig som socionom?" ställdes, framkom även där gemensamma resonemang av vad självkänndom kan innebära i relation till deras yrken. Det fanns en överensstämmande bild över att självkänndom består av att man har kännedom om sina egna känslor, brister, reaktionsmönster, gränser i förhållande till sig själv och andra samt tidigare erfarenheter. Förklaringarna som respondenterna gav kring självkänndom stämmer väl överens med den förklaring som Holm (2011) ger, då även hon talar om liknande begrepp. Exempel på samstämmiga uttalanden ges nedan:

[...] att veta vart man har sig själv. [...] alltså det finns ju alltid saker hos en själv som man kan jobba med och förbättra och en förutsättning är att man faktiskt vet om [...] (Respondent F)

Självkännedom tycker jag är väldigt bra att man har så att man vet vilka begränsningar man själv har som person (Respondent E)

[...] att man vet vad man har för styrkor och svagheter.. [...] och att man kan vara öppen med dem (Respondent B)

5.2 Att använda sig själv som verktyg

Ur empirin går det att utläsa att självkännedom enligt respondenterna blir viktigt inom socionomyrket eftersom socionomerna använder sig själv i arbetet med klienten. Det ges ur studien olika motiveringar till varför man använder sig av ens egna personliga tankar och åsikter i ett möte med klienten. Respondenterna motiverar exempelvis användandet av sig själv i form av att mötet blir mer mänskligt när man tar sig själv till hjälp. Detta uttrycktes på följande sätt:

Ja att man inte pratar så mycket om sig själv utan använder det någon gång som redskap för att stötta upp [...] om klienten sen tycker att oj det här var jättejobbigt och det här, att man kan, utifrån de säga att du är inte ensam i det här [...] (Respondent B)

Ur exemplet ovan skulle det utifrån Webers (1983) kunna ses som ett värderationellt handlande eftersom dessa handlanden kan vara grundade på etiska värden. Skau (2007) beskriver att en viktig beståndsdel i att arbeta med att hjälpa människor är att bry sig om och intressera sig för dem. Att bry sig om människor och att vara medmänsklig är något som såväl kunskapsläget samt empirin i denna studie bekräftar. Att vara medmänsklig och bry sig om människor skulle kunna ses som etiska värderingar som finns inom yrkesområdet för socionomer. Att denna etik finns yttrar sig även i ovanstående citat, då den yrkesverksamma motiverar användandet av sig själv i form av att mötet blir mer mänskligt. I resonemanget kring att mötet blir mer mänskligt hade det kunnat beskrivas som att den yrkesverksamma använder sig själv och motiverar detta i form av att man vill stödja och skapa gemenskap med klienten. Det skulle kunna tolkas som att handlandet här består av ett värderationellt handlande, eftersom den yrkesverksamma socionomen motiverar sitt agerande genom att hen bidrar till att

mötet blir mer mänskligt, att hen kan stödja och skapa gemenskap med klienten. Detta kan i sin tur grunda sig i de etiska värderingarna kring medmännisklighet och att bry sig om människor.

Ur empirin går det utläsa olika exempel på hur de motiverar sitt handlande i olika situationer. Det finns exempel på där socionomerna menar att det är viktigt att använda sig själv som verktyg i arbetet. Det presenteras även exempel på situationer där respondenterna menar att det är viktigt att kunna distansera sig själv från arbetet och endast fokusera på målet och syftet med insatsen. Utifrån Webers (1983) teori kring sociala handlingar har målrationella handlingar kunnat identifieras i bearbetningen av den insamlade empirin. Identifieringen av målrationella handlingar baseras på att det finns handlingar som motiveras med att uppnå ett visst mål eller resultat. Det visar sig att vissa av respondenterna talar mer eller mindre kring dessa målstyrda handlingar, vilket kan bero på att socionomerna arbetar utifrån olika positioner inom socionomyrket. Exempel på resonemang som kan kopplas till målrationella handlingar är:

[...] Jag jobbar inte utifrån att jag ska vara på mitt sätt, utan jag jobbar utifrån vilka mål finns, vad säger socialtjänstlagen och vad ska vi leva upp till. Inget annat liksom (Respondent C)

Målrationella handlingar menar Weber (1983) är ändamålsenlig och aktörens egna känslor, värderingar samt vanor/traditioner lämnas utanför vid dessa handlingar. I dessa handlingar är det målet och konsekvenser av handlandet som tas i beaktning. Mot bakgrund av detta kan det kopplas till de situationer där respondenterna menar att det är viktigt att distansera sig själv och sina egna känslor från arbetet. I dessa situationer är det inte den egna personen som är av intresse för handlingen utan det är handlingens mål som sätts i fokus. Respondenterna resonerar ofta kring att det är klienten som står i fokus i dessa handlingar, snarare än socionomens egna tankar och känslor. Exempel på resonemang kring dessa handlingar är följande:

[...] att man inte försöker lägga så mycket av sitt egna personliga fokus på klienten[...] utan att man sätter sig själv liksom vid sidan om om man

säger så [...] man får inte liksom lägga sin känsla i det utan ja utan man får låta det liksom, rinna av en [...] (Respondent E)

Utifrån empirin går det att utläsa olika resonemang då det kommer till att använda sig själv och sina egna tankar samt känslor. Dels kan det vara bra att distansera sig för att inte föra in egna känslor i arbetet men det framkommer som tidigare nämnt av flertalet respondenter att klienterna kan känna sig tryggare med professionella som delar med sig av sig själv och sina tankar och känslor. Att använda sig själv är precis som respondenterna påvisar en balansgång som yrkesverksamma måste ta i beaktning. Det finns tillfällen där det kan vara bra att ta med de egna känslorna och tankarna i mötet med klienten eftersom de kan inkludera känslor så som medkänsla och empati, vilket grundar sig i etiska värderingar hos den yrkesverksamme. Som tidigare beskrivet kan dessa etiska värderingar även vara något som socionomyrket i allmänhet värderar, exempelvis på värderingar är att vara medmänsklig och att bry sig om människor. På så sätt kan användandet av sig själv i arbetet generera trygghetskänslor hos klienterna och får därför en positiv inverkan i förhållande till mötet med klienten. Det finns dock situationer där det finns avvikande värderingar hos den yrkesverksamma, vilket kan bidra till att det blir problematiskt att använda sig av sig själv i arbetet. Med avvikande värderingar förklaras det som värderingar som inte överensstämmer med de tidigare nämnda etiska värderingar som det sociala arbetet innefattar, värderingar som handlar om att bry sig om människor och att vara medmänsklig. De avvikande värderingarna skulle exempelvis kunna ses som värderingar som leder till att klienten missgynnas, eftersom värderingarna inte grundar sig i exempelvis medmänsklighet eller alla människors lika värde. En etisk värdering som ofta är knutet till socionomyrket är alla människor lika värde. Detta visar sig i empirin i form av att det går att identifiera en strävan efter att behandla alla människor lika. Det framkommer ur empirin att det finns situationer där det är viktigt att mötet inte styrs av dessa ”avvikande” etiska värderingar. Exempel på detta är:

[...] .tänker om vi har en, en speciell inställning till mot homosexuella..och du ska [...] ta emot personer som är homosexuella eller transsexuella..[...] om du inte är öppen och du inte hade velat arbeta där och det arbete som

du ska göra, så är det inte positivt om du har en speciell inställning till det.
(Respondent A)

Om personen i exemplet ovan hade agerat på ett sådant sätt där motivet bakom handlingen var den ”speciella” inställningen mot homosexuella hade det kunnat tolkas som ett avvikande värderationellt handlande. Det identifieras som avvikande eftersom värderingarna går emot de värderingar som handlar om människors lika värde och som är införlivade i det sociala arbetet. Anledningen till att agerandet går att tolkas som värderationellt handlande är för att exemplet som ges är att personen i fråga motiverar sitt handlande på egna värderingar kring homosexuella. Citatet beskriver hur den yrkesverksammas egna värderingar kan styra handlandet i arbetet, i negativ bemärkelse. Om värderingarna istället hade överensstämmt med de etiska värderingar som finns i det sociala arbetet hade agerandet inte behövt få negativ påverkan på mötet.

Till skillnad från målrationella handlingar där man ska se bortom sina egna tankar och åsikter menar Weber (1983) att värderationella handlingar bygger på värdegrunder av olika slag som är knuten till den egna personen. Vidare förklarar Weber (ibid) att dessa handlingar utförs trots att det finns en medvetenhet om att det kan få negativa konsekvenser som följd. Handlingarna sker alltså oberoende av vilka effekter det kan tänkas ge, det viktiga i sammanhanget handlar istället om att personen i fråga är trogen sin värdering/värdegrund. Respondent A beskriver i det sistnämnda citatet att det kan bli svårt att utföra sitt arbete med en viss målgrupp om man låter ens egna avvikande värderingar styra arbetet, detta återigen eftersom det sannolikt kommer påverka mötet på ett negativt sätt. Precis som respondent A anser samtliga respondenter att det inom socionomyrket är av största vikt att det finns en vaksamhet på vad man grundar sina handlingar på och att det kan finnas en fara i att grunda ens handlande på egna värderingar. Faran föreligger de värderingar som ger negativ inverkan i relation till klienten, alltså de avvikande värderingarna. Samtliga respondenter menade att om vaksamhet kring detta inte finns så kan det skapa komplikationer i arbetet, påverka klienter i en negativ bemärkelse och riskera rättssäkerheten. I de situationerna när det finns avvikande värderingar menar respondenterna att det blir viktigt att lägga sig själv åt sidan för att kunna fortsätta arbetet med klienten. Skau (2003) styrker detta

resonemang genom att betona vikten av att det måste finnas en medvetenhet hos socialarbetaren så att handlingarna i mötet med klienten inte endast sker med egna motiv, om dessa motiv inte är till fördel för klienten. Resonemang kring att vara vaksam gentemot egna värderingar ges i följande citat:

Det ska ju finnas en rättssäkerhet och det ska inte spela någon roll vilken handläggare man än kommer till [...] vi kan inte gå in med egna värderingar att 'nä fy sådär kan man ju inte ha det' det är inte min värdering i sig utan jag behöver gå in och kolla på barnet, vad upplever barnet..(Respondent F)

[...] man träffar har ibland missbrukare eller och då är det inte din egen värdering som gäller utan att det är hon, de är empati, det är människor som kommer i närheten och för att hjälpa individer (Respondent A)

Det går, utifrån respondenternas resonemang, dra slutsatser om att självkänedom ger socionomer möjlighet att bli medveten om egna värderingar. Medvetenheten kring värderingarna bidrar sedan till en lärdom om sig själv och hur man ska förhålla sig till sina värderingar för att det inte ska påverka klienten i negativ bemärkelse. Värderationella handlingar är alltså något som kan identifieras hos respondenterna och som uttrycks som befintliga i arbetet, men att det är viktigt att vara observant kring vilka värderingarna är och hur det kan påverka i mötet.

Det krävs alltså att den yrkesverksamma socionomen har en bra balansgång kring huruvida ens egna personliga tankar, känslor och värderingar ska användas i arbetet med klienten. Utifrån de tidigare resonemangen kring detta går det att knyta an till vad Casement (2001 s. 39) talar om, att om man som professionell är allt för opersonlig i mötet kan detta precis som våra respondenter talar om leda till kontakten med klienten blir begränsad. Om man som professionell är för personlig kan det enligt samtliga respondenter exempelvis leda till att socionomens känslor och tankar styr deras handlande i arbetet. Att känslor och tankar kan styra handlandet i arbetet är något respondenterna talade om. För att motverka detta förklarade samtliga respondenter att det är viktigt att ha

självkänndom kring ens egna tankar och känslor. Citatet nedan illustrerar ett sådant resonemang.

[...] vi blir ju som personer själv verkytet och då måste vi ha koll på oss själv [...] vi måste [...] ha blicken riktad på oss själva lite grann hela tiden. [...] vi måste vara medvetna om det för annars kan vi dra tokiga slutsatser om deras beteende när det egentligen är saker som vi kanske sagt eller gjort som har påverkat deras reaktioner..

(Respondent F)

Om kännedomen kring ens egna känslor och tankar inte finns beskriver respondenterna, vilket beskrivs i citatet ovan, att socionomens arbete med klienten kan påverkas. Respondenterna förklarar fortsättningsvis att den egna personen alltid är med i mötet med klienter och därför blir det viktigt att ha kännedom om den egna personens tankar och känslor. Om man i mötet inte har kännedom kring de egna tankarna och värderingarna så ges det ur empirin ännu ett exempel på vad det kan innebära:

[...] man är ju redan färgad när man går in i ett möte [...] har man ju dom fördomarna, dom tankarna om liksom 'den typen av människorna dom är såhär eller såhär' [...]och då ger man ju inte den individen en rimlig chans att hantera saker utan då förutsätter man att det kommer bli såhär och såhär[...] (Respondent B).

Respondent B menar att man som professionell alltid är "färgad" när man går in i ett möte med klienten. Citatet illustrerar även något som flera av respondenterna beskrev, att självkänndom bidrar till att risken för att döma andra minskar. Detta eftersom det finns medvetenhet kring exempelvis fördomar. Alltså att den egna personens känslor och tankar alltid finns närvarande, men beskriver fortsättningsvis att om man inte är medveten om detta så kan det innebära att utfallet kring arbetet med klienten påverkas. För att koppla detta till målstyrt handlande och värderationellt handlande blir det precis som respondenterna uttrycker det viktigt att ha en medvetenhet kring ens egna tankar, känslor och värderingar. Detta eftersom målstyrt handlande innebär att agerandet och syftet bakom agerandet ska vara tydligt, medvetet och målinriktat. Det blir alltså viktigt

att identifiera vad målet med handlingen är och om målet grundar sig i klientens behov eller de egna tankar, känslor och värderingar som finns hos den yrkesverksamma. I de värderationella handlingarna är kännedomen kring de egna värderingarna viktiga eftersom det är viktigt att värderingar som påverkar klienten negativt medvetandegörs och kontrolleras. Om aktören i fråga inte är medveten om den egna personens påverkan blir det svårt att på ett tydligt och medvetet sätt agera både målstyrt och värderationellt på ett sätt som gynnar klienten. I de situationer där den yrkesverksamma inte på ett medvetet sätt agerar i situationen utan agerar utifrån de känslor som uppkommer så handlar personen i fråga i affekt. Ett affektivt handlande är vad Weber(1983) förklarar som de ageranden där aktören, ofta på ett omedvetet sätt agerar utifrån känslor som uppkommer.

Sammanfattningsvis skulle man med hjälp av begreppet värderationellt handlande kunna dra slutsatser om att värderationellt handlande både kan gynna och missgynna klienter. Om handlandet blir positivt eller negativt för klienten grundar sig i vad det är för typer av värderingar som ligger till grund för handlingen. Är det värderingar som överensstämmer med etiska värderingar som finns införlivat i det sociala arbetet, så som medmänsklighet, är ett värderationellt handlande eftersträvansvärt. Om handlandet istället grundar sig på avvikande värderingar som inte överensstämmer med etiska värderingar i det sociala arbetet, är ett värderationellt handlande inte något som eftersträvas utan istället något som borde medvetandegöras och kontrolleras, så det inte påverkar mötet med klienten. Utifrån målrationella handlanden skulle man kunna dra slutsatserna att empirin leder fram till att handlingar som fokuserar på klienten snarare än den egna socionomens tankar och känslor gynnar klienten på olika sätt. Detta eftersom arbetet med klienten blir mer medvetet och kontrollerat om handlingarna är målstyrda. Genom att agera på ett sådant sätt skapas ett skydd för klienten eftersom den yrkesverksamma kan ta sina egna tankar, känslor och värderingar i beaktning och säkerställa att arbetet med klienten inte påverkas av dem på ett negativt sätt. En förutsättning som uttrycks av respondenterna för ett sådant typ av handlande är att man som socionom har en god självkännedom. Citatet nedan beskriver det såhär:

[...] det är viktigt att man distanserar sig lite från sin egna bild, och då måste du ju först och främst veta vad din egna bild är, så då tänker jag att redan där är ju självkänedom att du, att du kan hålla isär vad du tycker (Respondent F)

5.3 Att sätta gränser

Övervägande delen av respondenter beskrev vikten av att kunna stötta och hjälpa kollegor som behöver hjälp. Att hjälpa kollegor grundade sig enligt respondenterna ofta i att det finns vissa känslor av plikt, att man hjälper sina kollegor eftersom man själv kanske behöver hjälp en dag. Detta går att koppla till värderationella handlingar eftersom Weber (1983) beskriver att de kan vara grundade i pliktuppfyllelse. Något som var av tyngd i många av intervjuerna var just efterfrågan av medarbetare och kollegor som kunde hjälpa till och ställa upp för varandra om det behövdes. Det framkom av respondenterna att de i dessa situationer hjälpte sina kollegor som bad om hjälp, trots att det innebär att deras eget arbete blev påverkat. I ett värderationellt handlande kommer aktören utföra handlandet, oavsett konsekvenser och därför går det att koppla till respondenternas resonemang kring detta. Det fanns dock en paradox kring det resonemanget, eftersom det framkom att detta även kan bli problematiskt då respondenterna uttryckte att det kan vara svårt att hålla sina gränser på arbetsplatsen. Det framkommer olika exempel där socionomerna i sitt arbete har svårt att sätta upp sina gränser då det finns en känsla av att man måste/borde agera utöver sina gränser. Detta är ett vanligt problem enligt Urdang (2010) som menar att socialarbetarens arbetsförhållanden spelar en central roll då det kommer till förmågan/möjligheten att upprätthålla sunda gränser. Exempel som tas upp är när kollegor ber om hjälp och respondenterna inte vill säga nej eftersom man själv är medveten om vikten av att få hjälp av kollegor när man har hög arbetsbelastning. Det framkom även uttalanden under intervjuerna kring att om man inte hjälper sina kollegor så kanske man heller inte får hjälp då man själv behöver det. Det finns alltså en plikt-känsla gentemot sina kollegor som behöver hjälp och det blir motivet för handlingen.

[...] ibland är det kanske grejer som du hade velat göra men som du kan lägga åt sidan så att du faktiskt kan hjälpa en kollega som har det jättesvårt just nu [...] (Respondent D)

[...] har man kollegor som ber om hjälp så vill man ju hjälpa till och ibland kan ju det bli för mycket.[...] man vill ju ställa upp för sina kollegor..[...] det kan ju också vara ett skäl till att man går i väggen, att man får alldeles för mycket, att man inte kan säga nej (Respondent B)

De flesta respondenterna uttryckte att man måste sätta gränser i dessa lägen då man annars riskerar att bli utbränd. I dessa situationer gav respondenter exempel på att de måste sätta gränser för att undvika att ta på sig för många arbetsuppgifter. I citaten ovan illustreras exempel på hur gränssättning gentemot kollegor kan bli svårt på arbetsplatsen. Andra exempel som respondenterna gav då det kom till gränssättning kunde vara att det uppstod jobbiga känslor i mötet med klienten, som även det till slut kunde leda till utbrändhet om dessa situationer och känslor inte togs omhand. Exempel ur intervjuerna är följande:

[...] man har väldigt tuffa ärenden, eftersom de sliter ganska mycket både känslomässigt och arbetsmässigt.. [...] alltså man vet ju vart gränsen går, eller ja man lär sig att känna igen vart gränsen går. Så att det inte hinner gå så långt så att man går in i väggen.. så man hinner stoppa innan.
(Respondent B)

Många av respondenterna talar alltså om att man måste lära sig att veta var sina gränser går. Dessa resonemang går även att knyta an till Skaus (2007) kopplingar mellan gränssättning och utbrändhet. Hon menar att man som professionell måste vara medveten om och känna igen de emotioner och tankar som uppstår under mötet med klienten. Detta för skapa förutsättningar att sätta upp hälsosamma gränser som blir rimliga i relation till klienten och dennes mål med insatsen. Gör man inte detta, menar Skau (ibid) att risken för att utbrändhet ökar. Skau (ibid) beskriver vidare att en god självkänedom skapar bättre förutsättningar för att öka sin medvetenhet kring och acceptansen för att man har gränser och att dessa

gränser upprätthålls. Detta leder i sin tur till att det skapas ett sundare förhållningssätt i relation till sig själv och sitt arbete.

Sammanfattningsvis uttrycker en av respondenterna kopplingen mellan självkänedom och förmågan att sätta gränser så här:

Det är ju som jag sagt tidigare att har du inte självkänedom så vet du ju inte när du själv ska sluta eller när du ska säga ifrån eller när du ska be om hjälp eller någonting (Respondent D)

Det finns en gemensam syn hos respondenterna att det är viktigt att hjälpa kollegor. Samtliga respondenter uttryckte även att de hjälpte kollegor som behövde hjälp, även om detta innebar att ens eget arbete blev påverkat. Detta går som beskrivet att koppla till värderationella handlingar, eftersom handlingen sker i form av det finns ett värde att hjälpa kollegor eftersom man själv kanske behöver hjälp i arbetet framöver. Det framkommer dock att det finns konsekvenser för dessa typer av handlingar, vilket kan påverka socionomens hälsa. När förmågan att sätta gränser är begränsade ökar exempelvis risken för att den yrkesverksamma blir drabbad av utbrändhet.

5.4 Att kontrollera impulsiva känslor

Tidigare i analysen har det analyserats huruvida respondenterna använder sig av sig själva i arbetet och hur detta kan påverka arbetet. Något som samtalades kring under intervjuerna var de starka känslor som plötsligt kunde uppstå under möte med klienter och andra kollegor. Webers (1983) begrepp affektivt handlande har i dessa situationer kunnat identifieras. Situationerna beskrivs som situationer där impulsiva känslor styr handlandet. De flesta respondenter beskriver att dessa situationer bör undvikas i arbetets ageranden eftersom dessa ageranden inte gagnar arbetet med klienten.

[...] att vi ska inte gå igång om vi har starka känslor, då kan vi inte gå igång och uttrycka de för då kan ju vi framkalla en obehaglig situation och så blir det ju oftast klienterna som lastas för det för det är ju dem som

har gått över gränsen och varit hotfulla men det är ju faktiskt vi som har haft en del av det.. så det blir inte rättvist. (Respondent F)

Via citatet ger respondenten en beskrivning till varför det är viktigt att det finns självkänedom kring de egna känslorna och förmåga att inte agera ut dessa under mötet. Cajvert (2013, s.100) menar att en sådan medvetenhet bidrar till att den professionella kan förstå varför klienten agerar som hen gör, exempelvis varför en klient kan bli provokativ. Detta är även något som Kondrat (1999) uppmärksammar då han menar att en socialarbetares ilska agerande mot en klients beteende i själva verket kan ha att göra med privata problem i socialarbetarens egen livserfarenhet. Vissa av respondenterna menade dock att det fanns situationer där det kan vara nödvändigt att agera ut på sina känslor. Exempelvis i hotfulla eller kränkande situationer. Exempel ur empirin är följande:

För att vara professionell då ska, [...] så kan man ju inte heller tuga och ta emot vad som helst. [...] Blir man kallad för det ena och det andra så får man ju liksom säga ifrån att här är gränsen nådd, det här accepterar jag inte, eller så.. vi är ju människor vi med. (Respondent B)

Enligt Respondent B är det alltså befogat att handla i affekt om situationen kräver det. I vidare resonemang förklarar hen dock att det är viktigt att dölja sina känslor så gott man kan i mötet men om de kommer fram i affekt så är det viktigt att man efteråt samtalar kring detta och ber om ursäkt och förklarar varför hen agerade så under mötet. Samtliga respondenter menar att det är viktigt med kännedom kring de egna känslorna som uppstår under mötet. Med hjälp av självkänedom kan uppkomsten av känslorna synliggöras och detta bidrar till att socionomen kan förhålla sig till de känslorna, antingen i form av att kontrollera känslorna och inte agera i affekt, eller att man efteråt kan erkänna sina misstag och be om ursäkt. Månson (2003) menar att affektiva handlingar kan innebära att aktören saknar medvetenhet om motivet bakom handlingen som utförts. Med hjälp av empirin går det att dra slutsatsen att självkänedom kan bidra till att medvetenheten ökar och därmed kan aktören förstå sina handlingar. Samtliga respondenter är överens om att självkänedom ökar förutsättningarna för att kunna handla mer medvetet i sitt arbete. Detta exemplifieras med följande citat:

[...] ju mer du har jobbat ju mer vet du ju och är medveten om att ja oj nu gjorde jag, det där var ju, kanske inte det bästa [...] att hantera det på det viset, eh..och att man ja, och är man medveten om det så kan man ju alltid rätta till det. (Respondent B)

[...] hade jag inte haft den här självkänndomen, att jag har de här positiva och de här negativa sidorna så hade man kanske blivit arg på personalen, alltså, förstår ni inte, varför hänger ni inte med och så [...] (Respondent D)

Återigen går det att koppla samman respondenternas utsagor med Holms (2001) resonemang kring att självkänndom blir ett skydd för den hjälpsökande, eftersom handlandet genomförs på ett mer medvetet och reflekterande sätt av socionomen. Detta går även att koppla till Skaus (ibid) resonemang att om erfarenheterna inte lär kännas, eller blir reflekterade kring kan känslorna kring dessa bli okontrollerade och då ökar risken för att handlingar sker i affekt. Sammanfattningsvis skulle man via empirin kunna dra slutsatsen att affektivt handlande inte var något som eftersträvades hos respondenterna. Det affektiva handlandet kan påverka klienten negativt och bör därför undvikas. Samtliga respondenter är eniga om att självkänndom, kännedom om sina egna känslor och tankar är en viktig faktor för att motverka att handla i affekt. Sedan menar vissa respondenter att om man som yrkesverksam handlat i affekt så är självkänndom en förutsättning för att man som socionom ska kunna reflektera och be om ursäkt för sitt agerande. Detta eftersom självkänndomen ger socionomerna en möjlighet att förstå varför känslorna uppkommit och därmed agerandet.

5.5 Att utvecklas utifrån erfarenheter och misstag

Respondenterna beskriver att det finns situationer där de agerar som de gör eftersom de alltid har gjort så. Detta kopplas till Webers (1983) begrepp traditionellt handlande och beskrivs i form av handlingar som sker per automatik. Ur empirin går det att utläsa att det finns vissa saker som gör att man ändrar sitt sätt att handla, men framför allt hur pass villig man är till nya vinklingar och insikter. Respondenter menar att självkänndom spelar en central roll för att utvecklas som socionomer och att man som socionom inte alltid fortsätter sitt

arbete på samma sätt. Det framgår utifrån intervjuerna att utveckling är eftersträvansvärt och att det är viktigt att kunna ifrågasätta sina "vanliga" ageranden och rutiner.

[...] för att du har alltid gjort så så då gör du så i fortsättningen [...] så helt plötsligt kommer det in en person och säger nämen varför gör du inte såhär istället och då handlar det om att kunna vara ödmjuk i sin roll som ledare och att man faktiskt kan ta emot det (Respondent D)

Gällande ödmjukhet nämner majoriteten av respondenterna att detta leder till att man som yrkesverksam kan ta konstruktiv kritik på ett bättre sätt då man via självkänedom och ödmjukhet kan vara mer öppen för förslag och förändring eftersom det finns en medvetenhet om att man inte alltid vet vad som är mest lämpligt. Månson (2003) beskriver att traditionella handlingar, precis som affektiva handlanden, kan bestå av motiv som inte är medvetet hos aktören. Med självkänedom så menar respondenterna att det ökar förmågan att ifrågasätta sitt eget agerande och även förstå det. Utvecklingen av den egna personen förklaras alltså delvis genom ödmjukhet inför kritik och nya arbetssätt men vissa av respondenterna uttryckte även vikten misstag. Att begå misstag och att ta lärdom av dessa var något som exemplifieras som ett möjligt sätt att utvecklas i sin yrkesroll som socionom. Respondent C uttrycker det så här :

[...] jag nog burit med mig under de många åren där man kunnat reflekterat, där man kunnat sett sitt agerande när man är ny och man ska kunna allt [...] när man väl kommer till insikter till sådana problem och när man gör fel. [...] det är då man lär sig. Så tack och lov ska jag säga att man har fått göra så mycket fel som man fått göra för att verkligen lära sig.
(Respondent C)

Respondent C berättar alltså om att det är viktigt att få lov att göra fel för att sedan lära sig av sina misstag. Hen menar även att reflektion har varit en central del för att kunna bearbeta sina tidigare ageranden för att på så vis få insikt och ökad självkänedom. Detta är ett tema som samtliga respondenter samtalade kring,

vikten av att kunna reflektera kring sina tidigare erfarenheter. Enligt Halton, Murphy, Dempsey (2007) hjälper reflektion då det kommer till att bli mer medveten om sina livserfarenheter, som i sin tur leder till att man kan acceptera dessa och bli trygg i den man är samt hur det kan påverka den utövande inom det fält som hen är verksam inom. Dessa nya insikter kan innebära en förbättring av sitt arbete i form av nya lärdomar och ökad kompetens (Bound, Keogh & Walker, 1985; Morrison, 1997; Ruch, 2000). Att via erfarenheter få ökad kompetens är något respondenterna resonerade kring och kan exempelvis utläsas från det sistnämnda citatet.

Sammanfattningsvis kan man dra slutsatser att självkänedom är en bidragande faktor för att utvecklas som yrkesverksam inom socionomyrket. Det motiveras genom att kunna ta emot konstruktiv kritik men också kunna ifrågasätta sitt eget beteende, eftersom det finns en kännedom kring beteendet. Utifrån analysen är det traditionella handlandet, ut vår tolkning, inte något som respondenterna menade gynna yrkesutvecklingen eftersom man då fortsätter arbeta som vanligt utan att utvecklas. Avslutningsvis går det att tolka respondenternas beskrivningar i form av att utveckling i arbetet kan bero på självkänedom och att det ger förutsättningar till en förmåga att reflektera kring sina erfarenheter och misstag.

6. Avslutande Diskussion

I analysen har det redogjorts för hur socionomer resonerar kring självkänedom och vilken betydelse det har i relation till deras handlingar i arbetet. Resultatet från analysen visar att självkänedom är en viktig förutsättning bland socionomer då det kommer till att utföra val och handlingar på ett medvetet sätt i arbetet. Via studien har det presenterats en förståelse för hur socionomer ser på självkänedom och vilken inverkan det kan ha i mötet med klienten eller på arbetsplatsen generellt. Det visade sig att respondenternas bild av vad begreppet självkänedom innebär i mångt och mycket innehöll samma delar som vi själva utgick från då vi använde oss av Holms (2001 s. 43) definition som säger att:

Självkänedom handlar om en människas medvetenhet kring sina egna känslor och behov samt om att vara medveten kring sina egna problemområden, reaktionsmönster i specifika situationer, psykologiska försvar och känslomässiga 'sår'.

Syftet med studien var som bekant inte att bekräfta vår egen syn på vad självkänedom innebär, däremot fann vi det intressant att det trots allt fanns en relativt vedertagen bild bland våra respondenter av vad självkänedom som begrepp handlar om. Detta med tanke på att vi själva till en början hade vissa svårigheter i att definiera självkänedom och skapa en klar bild av vad det faktiskt betyder. Precis som Holm (2001) anser även våra respondenter att självkänedom handlar om att vara medveten om sin egen person, samt sina förtjänster och begränsningar. De menade att ifall man är medveten om sådana aspekter kan det bidra till att man kan anpassa sitt arbete och förhållningssätt utifrån vad man klarar av och inte. Att inneha en sådan medvetenhet var något som värdesattes bland de socionomer som vi intervjuade, detta eftersom respondenterna talade om att en del i att arbeta med människor är att man tar med sig själv i arbetet. Utifrån analysen kunde vi dock se att förutsättningen för att man som socionom ska kunna ta med sig själv i arbetet på ett professionellt sätt är just att det finns en medvetenhet om sig själv och vem man är, en god självkänedom helt enkelt. Har man inte det kan det medföra en hel del risker, eftersom de handlingar och val som socionomen gör kan utföras av "fel" anledningar. Medvetenhet kring sig själv blir också enligt resultatet ett sätt för socionomer att minska risken för att

man dömer sina klienter. Detta förklaras genom att ifall man är medveten om sig själv och känner sig trygg i det så dömer man andra mindre. Under intervjuerna när det samtalades kring tidigare erfarenheter så visade det sig att det utgör en betydande del då det kommer till självkänedom. Många av respondenterna menade att tidigare erfarenheter i form av misstag var viktiga då det kom till att utvecklas som person och i den bemärkelsen var tidigare negativa upplevelser till fördel om man använde sig av det på rätt sätt. Misstag kunde alltså fungera som ett "uppvaknande" och leda till att man blev tvungen att bryta tidigare vanor som man ägnat sig åt i arbetet. Istället för att göra/tänka så som man alltid hade gjort kunde alltså misstag leda till en ny medvetenhet som i sin tur skapar nya tankesätt och arbetssätt. Utifrån våra resultat kunde vi även se att respondenterna delade Urdangs (2010) uppfattning om att förmågan att sätta gränser ökar när man har en god självkänedom. Det redovisas att ifall man har en medvetenhet om sig själv så kan man också lättare sätta upp gränser mellan sig själv och klienten men även sig själv och sina kollegor. Att gränssätta är enligt resultatet viktigt för man ska kunna förhålla sig till sitt arbete på ett hälsosamt sätt. Exempelvis kan man som socionom gränssätta sig själv i arbetet om man känner till sina förtjänster och begränsningar, man kan alltså lättare känna av då man inte är bekväm i en situation och vara tydlig i det.

Utifrån våra resultat kan vi se att självkänedom är något som är viktigt för de socionomer som vi har varit i kontakt med. Deras svar i kombination med den tidigare forskningen som vi har tagit del av visar att självkänedom spelar en central roll då man arbetar med människor. Med hjälp av resultaten från denna studie finns praktiska exempel på varför det är viktigt och hur det kan påverka ens handlande i arbetet. Eftersom självkänedom spelar en så pass central roll inom socionomyrket ställer vi dock oss frågan ifall dagens yrkesverksamma socionomer utrustats med tillräcklig kunskap gällande detta. Inledningsvis påtalade vi att den övervägande delen av forskning som finns kring självkänedom och dess påverkan inriktar sig mest inom behandlande eller terapeutiska arbetssituationer. Av den anledningen känns det även självklart att det inom utbildningen för psykologer finns krav på egenterapi för studenterna eftersom psykologers arbete till största del är behandlande/terapeutiska (Dunér, 2016). Frågan som vi ställer

oss är varför det inte är lika självklart bland socionomer, eftersom de bland annat kan arbeta som behandlare av olika slag, kuratorer etc. men även inom yrken som inte är behandlande. Den gemensamma nämnaren bland dessa yrken oavsett om de är behandlande eller inte är att man som socionom oftast arbetar med människor som befinner sig i utsatta situationer av olika slag. Utifrån vår studie har vi kunnat se att självkänedom även är relevant bland socionomer som inte arbetar med behandling, eftersom våra respondenter var yrkesverksamma antingen som handläggare/socialsekreterare eller verksamhetschefer, alltså yrken som traditionellt sett inte består av behandlande eller terapeutiska inslag. Våra resultat visar att man som socionom använder sig av sig själv i arbetet oavsett befattning och respondenterna menade att det är oundvikligt att inte göra det eftersom man arbetar med människor och med sig själv som främsta verktyg. Det redovisas att man alltid går in "färgad" i ett möte, eftersom de värderingar och åsikter som man har om saker och ting alltid är närvarande. Bland psykologers egenterapi är det just dessa bitar som man vill komma åt. Egenterapin ska bland annat hjälpa studenterna att få en ökad självkänedom gällande deras personliga styrkor och svagheter samt få förståelse för hur deras egen personlighet påverkar mötet med klienten. I nuläget ligger ansvaret över en sådan kunskap hos den enskilda socionomen, en kunskap som vi tänker kanske borde läggas på en annan nivå. Annars finns det en risk för att alla inte tar det ansvaret eftersom det många gånger kan vara tufft att vara självkritisk och se vilken roll man själv haft när en situation inte riktigt blivit som man hade tänkt det. Då man arbetar med människor i utsatta situationer så väcks saker och ting inom en oavsett befattning. Det som väcks måste man sedan kunna hantera och förhålla sig till på olika sätt, vilket kan vara svårt om man aldrig fått med sig de verktyg och den hjälp som krävs för att veta hur man ska gå tillväga. Om man som socionom exempelvis har oläkta sår och en klient väcker någonting inom en som provocerar fram känslor, finns det risk för att ens egna problem går ut över ens förmåga att göra en rättvis bedömning för klienten. Även om man aldrig kan förhindra att detta sker till hundra procent, tror vi ändå att man hade kunnat minska en sådan inre påverkan om det fanns en större medvetenhet hos de professionella, vilket även vår studie har landat i. Vidare menar vi att man bör titta närmare på hur man kan implementera detta på ett bra sätt bland socionomer, inte bara på utbildningen utan även på arbetsplatserna.

Avslutningsvis tänker vi att följande frågor kan vara av intresse för framtida studier. Vilka förutsättningar finns det för att öka självkänndomen bland socionomer? Finns det tillräckligt med resurser och prioriterar man detta hos sina anställda?

7. Referenslista

Alvesson, M. Sköldbberg, K. (1994) *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur

Boud, D. Keogh, R. Walker, D. (1985) *Reflection: Turning Experience into Learning*, London, Kogan Page.

Bryman, A (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB

Cajvert, L. (2013) *Handledning: behandlarens kreativa rum*. Lund: Studentlitteratur

Casement, P (1995) *Att lära av patienten: en granskning av interaktionen mellan terapeut och patient och dess betydelse för den psykoterapeutiska processen*. Göteborg : Göteborgs Psykoterapi Institut.

Dunér, H. Psykologiska institutionen (2016) “*Egenterapi*” Webbredaktör Dunér, H. Hämtad 20170411 (Tillgängligt: <http://www.psychology.su.se/utbildning/studieinformation/egenterapi-1.27224>)

Eriksson-Zetterqvist, U. & Ahren, G. “*Intervjuer*“. (2011) I: Eriksson-Zetterqvist, U. & Ahren, G. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Farouk, S (2012) *What can the self-conscious emotion of guilt tell us about primary school teachers’ moral purpose and the relationships they have with their pupils?* *Teachers and Teaching*, 18 (4): 491-507

Halton, C. Murhpy, M. Dempsey, M. (2007). *Reflective learning in social work education: researching student experiences*. *Reflective Practice*, 8(4), 511-523

Henriksen, J-O., Vetlesen, A J. (2001) *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur

Holm, U (2001). *Empati- Att förstå andra människors känslor*. Stockholm: Natur och Kultur.

Holm, U (2009) *Det räcker inte att vara snäll: om empati och professionellt bemötande inom människovårdande yrken*. Stockholm: Natur och Kultur

Institutionen för Socialt arbete (2016) “*Vad gör en socionom?*” Webredaktör: Ingrid Tinglöf Sidansvarig: Institutionen för socialt arbete Hämtad 20170726 (Tillgängligt: <http://www.socarb.su.se/utbildning/studieinformation/vad-g%C3%B6r-en-socionom>)

Jönson, H. (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber

Kalman, H. & Lövgren, V. (2012) Etik i forskning och etiska dilemman. I: Kalman, H. & Lövgren, V. (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

Kondrat M-E (1999) *Who Is the “Self” in Self-Aware: Professional Self-Awareness from a Critical Theory Perspective*. *Social Service Review*, 73 (4): 451-477.

Marke och Cesarec (2007) *Erfarenhetsinläring och lärostilar*. Forskningsrapport nr 1, Statens institutionsstyrelse

Mills, C-W (1940) *Situated Actions and Vocabularies of Motive*. *American Sociological Review*, 5 (6): 904-913

Morrison, T. (1997) ‘*Learning, training and change in child protection work towards reflective organizations,*’ *Social Work Education*, 16(2): 20–43.

Månsson, P. (2003). Karl Marx. I H. Andersen & L.B. Kaspersen (red) *Klassisk och modern samhällsteori* (s. 29-509). Studentlitteratur: Lund.

Ruch, G. (2000) 'Self and social work: towards and integrate model of learning', Journal of Social Work Practice, 14(2): 99–112.

Socialhögskolans institutionsstyrelse (2013) "SOPA53, Socionompraktik, 30 högskolepoäng" Hämtad 20170411 (Tillgängligt: <http://kursplaner.lu.se/pdf/kurs/sv/SOPA53>)

Skau, G-M. (2007) *Mellan makt och hjälp- om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare*. Malmö: Liber AB

Sundblom, E. Andersson, S-O. Semb, O. Kaiser, N.(2013) *Reflekterande skrivande och personligt samtal i läkarutbildningen: Nya moment i psykologikurs bidrog till ökad självkänedom*. Läkartidningen,110:CA4E

Sundell, K. Egelund, T. Andrée Löfholm, C. Kaunitz, C (2007) *Barnvårdsutredningar - en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothiaförlag

Svensson, P. & Ahren, G. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. (2011) I: Eriksson-Zetterqvist, U. & Ahren,G. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Urdang, E (2010) *Awareness of Self—A Critical Tool*. Social Work Education. 29 (5): 523-538

Vetenskapsrådet (2009). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 20170726 (Tillgängligt: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>)

Weber, M (1983). *Ekonomi och samhälle, förståendesociologins grunder*. Lund: Grahns boktryckeri

Yip K-S (2006) *Self-reflection in Reflective Practice: A Note of Caution*. British Journal of Social Work, 36 (5): 777-788.

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1 Intervjuguide

Semistrukturerad intervju med yrkesverksamma socionomer

Syftet är att få en förståelse för hur socionomer resonerar kring självkänedom och dess vikt inom ramen för socialt arbete.

Bakgrund

- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du jobbat på denna arbetsplats?
- Vad har du för tidigare erfarenheter inom yrket?
- Vilka arbetsuppgifter innehåller din tjänst?
- Vilka erfarenheter har du av handledning, både som handledare och av att ha blivit handledd?

Om innebörden av självkänedom

- Kan du berätta vad självkänedom innebär för dig som socionom?
- Vilka delar skulle du säga att självkänedom består av?

Bearbetande av tidigare erfarenheter

- Hur har du upplevt att bearbetade erfarenheter påverkar den professionella rollen?
- Hur skulle du beskriva vikten av att bearbeta sina tidigare erfarenheter?
- Hur har du upplevt att bearbetade erfarenheter kan bidra till begränsningar eller förtjänster i ditt arbete?

Obearbetade tidigare erfarenheter

- Vilka erfarenheter har du kring att obearbetade erfarenheter påverkat den professionella rollen?
- Hur har du upplevt att obearbetade erfarenheter kan bidra till begränsningar eller förtjänster i ditt arbete?

Professionellt förhållningssätt

- Hur har du upplevt vikten av att känna till sina begränsningar och förtjänster i sitt arbete?
- På vilket sätt kan en sådan medvetenhet/ omedvetenhet påverka mötet med klienten?

- Hur har du hanterat svårigheter och motgångar i arbetet?

Personliga värderingar

- På vilket sätt har du upplevt att personlighet kan påverka den professionella rollen?
- Hur har du uppfattat att personliga värderingar påverkar arbetet?

Känslor i arbetet

- Hur har du upplevt att känslor kan bidra till begränsningar eller förtjänster i ditt yrkesliv?
- Hur skulle du beskriva att du har förhållit dig till dina egna känslor i möten med klienter?

Gränssättning

- Vad skulle du, utifrån dina erfarenheter beskriva, vad gränssättning betyder?
- Hur anser du att vikten av gränssättning har sett ut i relation till klienten?
- Kan det bli viktigt för någon annans skull än den egna?
- Hur har vikten av gränssättning sett i relation till kollegor?
- Kan det bli viktigt för någon annans skull än den egna?
- Hur har vikten av gränssättning sett ut i relation till dig och ditt privatliv?
- Kan det bli viktigt för någon annans skull än den egna?
- För vem är det viktigt att gränssätta, dig eller klienten? På vilket sätt har det påverkat utifrån tidigare erfarenheter?
- Vilka erfarenheter har du kring situationer där gränssättning har varit extra svårt/lätt att hantera?

8.2 Bilaga 2 Informationsblad

Övergripande plan och syfte

Vi är två studenter som går sjätteterminen på socionomprogrammet i Lund under våren 2017. Vi ska skriva ett examensarbete och genom intervjuer avser att få en förståelse för hur socionomer resonerar kring självkänedom och dess vikt inom ramen för socialt arbete.

Deltagandet i studien är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan. Efter samtycke från dig avser vi att spela in intervjun. All information från intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och allt insamlat material kommer endast att användas i denna undersökning. Intervjun förväntas ta cirka 45 minuter och uppsatsen beräknas bli klar i slutet av juni om allt går bra. Vid intresse får du gärna ett exemplar av den färdiga uppsatsen.

Vi vore mycket tacksamma om du kunde tänka dig att delta i denna undersökning.

Kontaktuppgifter

Tilda Sävenryd

E-post: tilda.savenryd.242@student.lu.se

Emelie Wallgren

E-post: emelie.vallgren698@student.lu.se

Handledare: Mikael Sandgren

E-post: mikael.sandgren@soch.lu.se

Tack för din medverkan!